

arxiu

Les repúbliques catalanes de Josep Narcís Roca i Ferreras

vista prèvia >

Un catalanisme en clau popular, progressista i democràtica, i que abraçava la idea de la independència com a solució per a Catalunya. Aquest és el marc que Josep Narcís Roca i Ferreras va articular de forma pionera, fet que el va convertir en un dels impulsors més rellevants d'aquests postulats. La seva és una trajectòria que la crònica oficial de l'eclosió i l'evolució del catalanisme ha sepultat.

Manuel Pérez Nespereira

Doctor en Història Contemporània de Catalunya

pnespereira@gmail.com

La figura de Josep Narcís Roca i Ferreras no deixa de ser una més de les moltes figures del nostre país colgades de manera voluntària per camuflar el desenvolupament teòric del nacionalisme català vuitcentista; un nacionalisme que també va ser en clau popular, progressista i democràtica.

Silenciat, oblidat i eliminat del panteó dels nostres homes il·lustres, la historiografia del país ha obviat aquest pensador a l'hora d'explicar i d'entendre l'evolució teòrica del catalanisme. La seva recuperació i reivindicació com a precursor del nacionalisme d'esquerres i d'un independentisme primigeni van venir de la mà de Fèlix Cucurull als anys 1970, i, ja al segle XXI, de les obres que li ha dedicat Toni Strubell.¹

Alguns apunts biogràfics

Josep Narcís Roca i Ferreras va néixer a Barcelona el 27 de novembre de 1834.² De la seva formació

acadèmica en sabem poc fins al 1842, i probablement hi hagi poc a saber. Segons un escrit afegit al seu expedient acadèmic, amb data de 6 de novembre de 1854, a punt de fer els 20 anys havia cursat dos anys de «*latinidad*» i un any de retòrica al col·legi de Pere Labèrnia durant els anys escolars de 1842, 1843 i 1844; el tercer any de filosofia el va cursar al col·legi de segon ensenyament dirigit per Carlos Carreras de Urrutia, establiment que ja estava vinculat a l'institut superior dependent de la Universitat de Barcelona; el quart any de filosofia el va rebre al col·legi de segon ensenyament dirigit per Francesc Presas i Puig, també incorporat a l'Institut de la Universitat i, finalment, el cinquè curs a l'Institut de la Universitat. El 13 de desembre de 1849 va aprovar l'examen per obtenir el títol de batxiller, que li seria expedit el 7 de gener de 1850.³

Cal dir, respecte de les qualificacions obtingudes, que la mort del pare l'havia d'afectar forçosament.

D'aquestes qualificacions, el tercer any, cursat al col·legi dels germans Carreras de Urrutia el que obté la qualificació més baixa, un «Regular», que milloraria el quart curs, amb un «Bueno» i, encara més, en els cursos posteriors, en què les seves notes passen a ser d'«Excel·lent», tant en l'obtenció del batxillerat en Filosofia, el 15 de desembre de 1849, com del batxillerat en Farmàcia, assolit el 24 de novembre de 1854.

La manca d'informació no ens permet incidir gaire en la vida familiar de Josep Narcís, si bé hi ha un seguit de detalls al seu expedient acadèmic que ens poden orientar, com sempre, de manera aproximada.

Tot permet suposar que, amb la mort del pare el 1844 el nen havia de quedar sota la tutela de la mare, i que aquesta continuaria vivint a Barcelona, al domicili familiar del carrer Ample i la farmàcia familiar restaria oberta, ara a nom de la vídua. A les diverses butlletes d'inscripció a la Facultat de Farmàcia, des del cinquè curs de Filosofia —1848 a 1849— i el curs preparatori de Farmàcia —1849 a 1850—, apareix com a tutora legal la mare, si bé amb els cognoms Roca i Ferreras.

1 Veure: STRUBELL I TRUETA, *Josep Roca i Ferreras i l'origen del nacionalisme d'esquerres*.

2 Arxiu històric de la Universitat de Barcelona.

Número 40 Expediente de la Carrera literaria de José Roca i Ferreras.

3 Arxiu històric de la Universitat de Barcelona. Número 40 Expediente de la Carrera literaria de José Roca i Ferreras.

Roca i Ferreras, destaca per la seva faceta d'intel·lectual i la seva aportació a la construcció d'un projecte popular i nacional

Des del curs 1850-1851, primer de la carrera segons el seu expedient, i també el curs següent, 1851-1852, així com durant la resta dels estudis de Farmàcia, serà el seu oncle, Josep Oriol Ferreras, qui presentarà la documentació per a la inscripció als cursos, primer en substitució del pare o tutor —és a dir, la mare— «*por no residir en esta ciudad*», i posteriorment ja directament com a tutor del Josep Narcís, a partir del curs 1852-1853. Això ens permet suposar que la mare havia deixat de viure a la capital del país i, encara que la farmàcia nominalment hagués continuat sota el nom de *Viuda de J. Roca*, seria l'oncle qui se'n faria càrrec. De fet, quan Josep Narcís Roca i Ferreras faci les pràctiques durant el cinquè curs, aquestes es duran a terme a la farmàcia familiar sota la supervisió de Josep Oriol Ferreras.

El 1858 ja trobem Josep Narcís Roca i Ferreras implicat en una societat que formava part del teixit cultural i científic de Barcelona, la Societat Filomàtica. Aquest organisme havia estat creat el 1839, si bé la seva aprovació per part de les autoritats no arribaria fins a l'any següent; en concret el 20 de maig de 1840 se n'aproven

els estatuts. La societat tenia unes finalitats molt semblants a les d'un ateneu: la voluntat de difondre els coneixements útils. Es dividia en quatre seccions: Ciències Ideològiques, Morals i Polítiques; Ciències Naturals i Físiques; Matemàtiques i Literatura i Belles Arts. Posteriorment, la Societat Filomàtica s'integraria en el nou Ateneu Català, constituït formalment el 21 de maig de 1860.

No entrarem, per qüestions d'espai, a la seva activitat en el vessant científic i com a divulgador de les noves idees en el camp de la farmàcia.

Només cal apuntar que Roca acabarà decebut per l'escassa efectivitat dels tractaments de l'època amb làudan, èter sulfúric i sagnies per guarir el còlera. Cal pensar que la seva pràctica farmacèutica per obtenir la llicenciatura tindrà lloc durant la tercera epidèmia de còlera del segle XIX, al 1854. El descontentament amb els mitjans emprats l'impulsarà a cursar la carrera de Medicina, de la que es llicenciarà el 1863. Serà membre de l'Acadèmia Medico-Farmacèutica i soci honorari del Col·legi de Farmacèutics de Barcelona, i publicarà articles científics a la *Revista Far-*

macéutica Española i a *El Compilador Médico*, entre d'altres.

Les repúbliques catalanes com a fonament històric

Roca i Ferreras, però, destaca per la seva faceta d'intel·lectual i per la seva aportació a la construcció d'un projecte popular i nacional. Així és com se l'ha de considerar, tot ressaltant la seva tasca com a precursor del catalanisme d'esquerrres, de la nació popular i de la independència de Catalunya com a única solució factible per al país davant el caràcter irreformable de l'Estat espanyol. La manera en què Roca i Ferreras articula la nació i la formulació republicana passa per construir una història de Catalunya a partir dels breus períodes històrics en què la forma de governar-se els diversos grups que podríem denominar catalans era la republicana.

Roca viu immers en un marc general europeu en què, des del Romanticisme i a redós de les diverses revolucions, emergeixen els moviments nacionalistes: des dels vinculats directament a un espai existent, com

Estableix un seguit de moments determinants de la història de Catalunya que expliquin i assentin la realitat nacional catalana i els trets principals del seu costum polític

ara el nacionalisme txec, fins als vinculats a un espai de futur, com el sionisme. En aquest marc, per a Roca i Ferreras hi havia un poble que al llarg dels segles s'havia constituït en nació i que, per aquest motiu, tenia el dret a formar un Estat. Aquesta formulació naixia amb la constitució d'unes primeres repúbliques i s'havia desenvolupat i confirmat mitjançant un seguit d'assoliments al llarg del temps. Les diverses derrotes, a la Guerra dels Segadors al segle XVII o a la Guerra de Successió, el segle següent, destruïen el marc institucional en què havia pres cos la nació, però no les formes tangibles i intangibles de la formació nacional, el fet de la nacionalitat, com afirmaria el 1897 Prat de la Riba i Sarrà.⁴ En paraules de Senpere i Miquel, el 1714 moria l'Estat, però romanía la Nació.⁵

Per fonamentar aquestes afirmacions, Roca i Ferreras recorrerà a la història i establirà un seguit de mo-

ments determinants de la història de Catalunya que expliquin i assentin la realitat nacional catalana i els trets principals del seu costum polític.

Però no és un relat nascut en aquest moment; per entendre correctament el fons real del seu plantejament, cal tornar al mes de maig de 1873, a les planes de *La Renaxensa*: «*Ja no es Catalunya un Estat, una autonomia, un poble, una nació, com ho siguié per espay de nou centurias, desde de la República catalana montanyesa del segle VIII, fins á la victoria de Castella y França sobre Barcelona l'any 1714*».⁶ Defineix el que entén per república muntanyesa en una nota al peu: «*Lo nom de República catalana montanyesa donem al estat en que se trobavan los primitius catalans independents en las montanyas, lluytant contra'ls mahometans, desde que començaren la guerra de restauració é independencia de la patria l'any 715, —avans d'En Pelay á Asturias— fins que's posaren baix lo protectorat del Imperi de Carlomagne. D'aquella temporada d'uns setanta anys ó mes no constan cap rey, príncep ni cronología monárquica entre los cristians independents*

de Catalunya».⁷ Com veiem, doncs, el seu concepte de república correspon a aquella forma d'Estat no governada per rei ni príncep.

Per a Roca i Ferreras, i d'acord amb aquesta definició, hi hauria, si més no, tres repúbliques catalanes més: la de la guerra civil del segle XV, en l'enfrontament a tres bandes entre els pagesos de remença, el rei Joan II i la Diputació i els consellers de la ciutat de Barcelona; la guerra de separació, durant el període 1640-1641, i, finalment, la de la Guerra de Successió, especialment durant el període 1713-1714.

Així, el 1460, «*la Diputación general entre arrebatá; impone y compra pecuniariamente al poder real la capitulación de Vilafranca que erige al Principado en república de hecho con la gefatura limitada del Príncipe Primogénito como lugarteniente irrevocable de su padre*».⁸ Cal dir que, en aquesta guerra civil que donarà lloc a la segona república catalana, la sort dels més desfavorits juga un paper contradictori, que pot conduir

4 Es tracta del títol «El fet de la nacionalitat catalana» que emprà el 1897 a l'Ateneu Barcelonès per dictar una sèrie de conferències que el 1906 inclouria dins la seva obra cabdal *La nacionalitat catalana*.

5 Afirmació inclosa dins l'obra *Fin de la Nación catalana* del 1905 que, malgrat el títol, acaba amb la conclusió que he recollit.

6 ROCA I FERRERAS, «Catalunya i la federació».

7 Ibidem.

8 REVISTA DE GERONA, 1 de febrer de 1886, p. 118.

La guerra civil catalana del segle XV entre el monarca i les institucions del país va decantar-se a favor del monarca, especialment després de l'assassinat de Carles de Viana

a pensar en una manca de lleialtat a la nació, però és una qüestió més complexa. Perquè *«Por agena que sea á la social, los vasallos de remensa agitan la tea de su lucha, prescindiendo de si dan apoyo al monarca extranjero y absolutista contra la Nación y las libertades nacionales: no hay patria para el esclavo; donde está la libertad está la patria, no donde no se ofrecen más porvenir y horizonte que la servidumbre»*.⁹

La Diputació del General representava en aquells moments interessos dels senyors, urbans i rurals, enfrontats als de la menestralia i els pagesos de remença, i l'aposta d'aquests sectors desafavorits anava en contra d'aquests privilegis, no de la Institució, malgrat les contradiccions evidents. En aquestes circumstàncies, la guerra entre el monarca i les institucions del país es va decantar a favor del monarca, especialment després de l'assassinat de Carles de Viana, el príncep que les institucions i les viles havien situat al capdavant de la nació. Les anades i vingudes en l'assoliment de les reivindicacions pageses, però també

de les dels plebeus barcelonins, malgrat que finalment la Diputació oferís més garanties i drets, faran que la monarquia acaba guanyant la partida. Aquesta incomprensió en la lluita, la manca d'acord entre les lluites nacionals i la lluita social, farà que es consolidi una dinastia forastera, estranya al país.

Al 1640, amb la Guerra dels Segadors, la situació no és gaire diferent. El 22 de maig de 1640 les tropes del rei Felip IV assolen Catalunya, amb l'excusa del deute de manteniment de les tropes desplaçades, basat en el costum castellà i no en els usos de la terra. Diversos consellers són presos a Barcelona; els pagesos acudeixen a les ciutats a llogar la seva falç per la sega i no troben, per part de les tropes castellanes, cap senyal que els greuges hagin de cedir. En aquesta data, *«De traidores á la patria acusa el tumulto á los empleados catalanes empezando por el Virey, y este y otros gefes militares así del país como castellanos, tienen que recogerse al fuerte de Atarazanas protegidos por los Concelleres, dejando en manos de estos y de los Diputados la pacificación del pueblo. Descuella ya entre todos el Diputado presidente Pablo*

Clarís por su prestigio sobre las mas enfurecidas, á quienes va sosegando hasta echar de la población a los labradores. Aquel dia los Diputados de Cataluña y los Concelleres de Barcelona pueden quedar árbitros de 1a situación política y ponerse frente á frente del gobierno central imponiéndosele resueltamente. Los Jurados de Gerona, los Concelleres, Jurados, Paheres y Cónsules de las otras villas y ciudades les seguirían arrastrados por las clases populares de todas ellas, emocionados por la victoria moral, alcanzada. Por el pueblo catalan á las puertas de la cárcel de Barcelona. Pero se detienen las autoridades, recelan del pueblo las clases privilegiadas, temen á los labradores, á los artesanos y á todos los jornaleros».¹⁰

Novament, serà aquesta malfiança envers les classes populars la que detindrà l'acció; en bona mesura, encara que es vulgui defensar el país i les seves constitucions, la fractura entre les poble i les classes privilegiades només es podrà trencar un cop l'enfrontament esdevingui inevitable. Encapçalada per Pau Clarís *«Discutese en las Juntas de*

⁹ REVISTA DE GERONA, 1 de febrer de 1886, p. 118.

¹⁰ REVISTA DE GERONA, 1 de juny de 1887, p. 181-182.

La pau d'Utrecht i l'abandonament per part de Carles III i de les potències aliades van deixar el Principat lliurat a la pròpia sort

*Brazos la serie de cuestiones politicas que suscitara el levantamiento y la defensa de los catalanes: el mero auxilio de Francia, nación vecina y enemiga de la España castellana opresora de Cataluña, el protectorado de la Francia sobre Cataluña ya separada y erigida en República, la proclamación del rey de Francia como conde de Barcelona y príncipe de Cataluña con las constituciones, franquicias y libertades del Principado y de sus Universidades».*¹¹

Sabem com va anar la guerra, el rebuig que van acabar generant les tropes franceses, la pèrdua dels comtats i la reintegració a la Monarquia Hispànica amb unes condicions de respecte de les lleis i constitucions pròpies que, molt sovint, quedarien en paper mullat.

No serà fins al 1713-1714, durant la Guerra de Successió, que al Principat s'establiria una nova, i fugissera, república. La pau d'Utrecht i l'aban-

donament per part de Carles III i de les potències aliades van deixar el Principat lliurat a la pròpia sort. En un primer intent, «*algunos independientes de Cataluña, persuadidos de que las naciones no consentirán ya que la monarquía española sea de la Casa de Austria, sugieren á Carlos que reclame ante Inglaterra la corona de Aragón y el Rosellón ó que al menos Cataluña sea erigida en Republica libre bajo la garantía de los Aliados; esto es, Inglaterra, el Imperio y Austria, Portugal y Holanda —22 octubre-2 noviembre 1712—*». ¹² No es va assolir aquella independència i la marxa dels exèrcits aliats el juny de 1713, amb el lliurament de les ciutats i viles als comandaments borbònics, sense exigir cap mena de garantia per a les llibertats i els drets del país, deixa dempeus, davant dels invasors, Barcelona i unes poques ciutats més. Però Barcelona, coneguda com a la República dels Consellers, acordava el juliol de 1713 resistir fins al final. Només les forces combinades de dos exèrcits, l'espanyol i el francès, aconseguiren entrar a la ciutat i pactar unes condicions de capitulació que no trigarien gaire en incomplir.

Un independentisme social

Per a Roca i Ferreras, dos elements fonamentaven la filosofia política dels catalans al llarg de la seva història: «*L'història catalana desde lo temps mes antich presenta lo cuadro de constant fidelitat dels catalans á una ideya; constancia portada fins al sacrifici, fins á la mort: aquesta ideya es la de independencia. [...] los catalans han cambiat de religió, de la pagana á la católica, de lleys, de llenguatje, de costums ab lo temps; no de tradición independent ó autonómica. Avans de ser cristians y católichs, si considerem ja com á catalans aquells pobles, avans de tenir princeps ó monarcas hereditaris y de raza, ja tenian els catalans aquesta tradició: la independencia. Altre tradició de nostres passats nos presenta la historia catalana; la tradició de las llibertats que avuy dihem políticas, municipales y democráticas y de lliberació ó emancipació de classes sociales. De manera que la tradición independent ó autonómica de Catalunya no es de independencia ó autonomia cualsevol ó com se vulla; sino de independencia ó autonomia en lo exterior, ab llibertat del poble y ab reformas fins sociales,*

11 REVISTA DE GERONA, 1 de setembre de 1887, p. 267-268. Segons indica Roca, en nota a peu pàgina 268, a mitjan gener de 1641 un plenipotenciari francès va oferir a la Diputació i als Braços que el rei de França admetria a Catalunya sota protecció amb la condició que el Govern del País adoptés la forma de República amb els pactes i les condicions que entre la Província i el monarca s'acordessin.

12 REVISTA DE GERONA, 1 de març de 1888, p. 81.

Roca i Ferreras havia estat molt vinculat al federalisme ibèric, però hi va trencar arran del desengany amb els companys espanyols i amb el rumb de la Primera República

com dihem ara, en lo interior».¹³ Cal contextualitzar aquesta afirmació en què Roca i Ferreras establirà uns principis independentistes que seran l'origen d'una manera d'entendre el catalanisme/nacionalisme.¹⁴ Roca i Ferreras havia estat molt vinculat al federalisme ibèric i havia col·laborat en diverses publicacions d'aquest corrent, tant a Catalunya com a la resta de l'Estat. El trencament amb els federals més ortodoxos i la recerca d'una alternativa plenament nacional neixen del doble desengany amb els companys espanyols i amb el rumb de la Primera República.

Respecte al primer aspecte, cal assenyalar, com bé destaca Pere Gabriel, que en la conjuntura del Sexenni hi havia una voluntat real per part dels federals catalans d'arribar a acords i a crear un front comú per construir un model federal en què les antigues nacionalitats i regions històriques poguessin tenir un espai confortable. Recordem aquí el text que els diputats republicans d'Aragó, Catalunya i Valèn-

cia adreçaven als signants del Pacte Federal de Tortosa: «*Lejos de ir a la desmembración de la nacionalidad, vamos a perfeccionarla, poniendo su cuspide a la obra de tantos siglos, por medio de la federación en Portugal. Si hemos de creer a una gran parte de su prensa, a las manifestaciones de Coimbra, a las asociaciones de Oporto y de Lisboa, a las palabras de ilustres repúblicas, Portugal, que en una guerra interminable contra toda unión con España, está dispuesto a aceptar una federación peninsular que le permitiese conservar su autonomía como nosotros conservaremos la nuestra, a la sombra de una sola bandera y en el seno de una sola nación. Los Estados Unidos de Europa, que son el ideal de nuestro siglo, pueden y deben en España. Nuestra posición geográfica, nuestra independencia inquebrantable, nos dan todos los medios de iniciar esta gloriosísima obra. La opinión europea nos auxilia de una manera poderosa [...]»*.¹⁵ I signaven el text a Madrid el 28 de maig de 1869.

Però aquesta voluntat d'anar fins i tot més enllà del propi Estat espa-

nyol, amb un sistema de confederació d'unitats semiindependents, havia de xocar amb el republicanisme espanyol, propi del Madrid capitalí. De fet, encara no un any més tard, el 7 de maig de 1870, es publicava una declaració a la premsa republicana que, en paraules de Pere Gabriel, «s'inscrivía en la reacció antifederal de part del partit»¹⁶ i defensava inexcusablement per al futur una «*unitat legislativa*».¹⁷ Cal entendre el desencís de Roca i Ferreras. La declaració portava com a signants Bernardo García, en nom de *La Discusión*; Pablo Nuagués, per *El Pueblo*; Luis Rivera, per *Gil Blas*; per *La Igualdad*, Andrés Mellado; per *El Sufragio Universal*, Miguel Jorro i, finalment, per *La República Ibérica*, Miguel Morayta. Però, a més, si, com escriuria poc després a *La Renaxensa*, la història catalana s'havia bastit des de la doble vesant nacional i social, només faltava que, poc després, en la qüestió social s'afirmés, en aquest escrit/manifest conjunt dels directors dels diaris federals que «*el socialismo en sus soluciones económicas y sociales, no forma parte integrante, del dog-*

13 ROCA I FERRERAS, «La tradició de Catalunya».

14 Al meu entendre el terme correcte, en aquest moment històric seria nacionalisme. Fet aquest aclairiment, serà el terme que empraré en el successiu.

15 GABRIEL, «Estat Català i República Federal Ibèrica: formulacions republicanes del segle XIX i principis del XX».

16 Fa referència al Partit Federal.

17 Ibídem.

Partint d'un federalisme nacional que fins i tot apostava per uns Estats Units d'Europa, les desavinences amb els federals espanyols el van portar a entendre que el camí havia de ser la independència

*ma republicano. Todas las escuelas socialistas, mientras no contraríen los principios fundamentales de la democracia, caben dentro del partido, y sus soluciones constituyen una cuestión enteramente libre».*¹⁸ Així doncs, des d'un federalisme nacional —que, com hem vist anteriorment, fins i tot apostava per uns EUE—, les desavinences amb els federals espanyols duïen a la conclusió que el camí havia de ser la independència, sense comptar amb el suport de les altres nacionalitats i regions de de l'Estat.

Al 1886, just abans del seu discurs al míting del Teatre Novetats, Roca i Ferreras no es deixava, tanmateix, dur per cap miratge. La situació de Catalunya en el seu camí cap a la independència era feble i no s'havien de conrear noves enemistats. Si bé afirmava que *«nuestra ideyal d'una Catalunya tan autónoma y desligada d'aqueixa Espanya que s'enfonsa á tota pressa, morta per la credencial, l'empleyo y l'oficina, d'una Catalunya tant independent, que l'escut de las barras vermellas resplandesca*

demunt de las portas d'embaixadas á París, á Londres, á Berlín, á Viena, á Washington, á Méjich, á Lima, i Berna, á Lisboa y á Madrid mateix», Roca i Ferreras era conscient que, al costat de la determinació formal de la necessitat de la independència per a la nació catalana, hi havia un camí, uns esglaons que, de grat o per força, calia pujar prèviament. De manera que, al darrer paràgraf de l'article, indica que *«Perquè contra d'ells [els altres pobles de l'Estat espanyol] res fariam, admetem la descentralisació administrativa política, y la confederació com intermedis y termes de transició desde l'unitat á l'independencia, desde l'uniformitat á la separació»*.¹⁹

Una lluita compartida

Aquesta història que planteja Roca i Ferreras actua com a fonament dels dos grans eixos de la tradició política catalana: l'aspiració a l'autonomia o la independència i la lluita pels drets socials i la dignificació de les classes populars. Com farà Prat de la Riba, tot i amb una altra voluntat, la base del pensament polític català neix de

les construccions històriques elaborades al llarg del temps. Resulta, per tant, curiosa, si més no, la desaparició de Roca i Ferreras com a referència a partir de 1892. Però, no és, en cap cas fortuïta.

Josep Narcís Roca i Ferreras traspassà el 29 d'octubre de 1891, segons la nota del registre, per una leucèmia greu.²⁰ Segons publicava *l'Arch de Sant Martí*, *«L'enterro de nostre bon amich, fou una manifestació de las molts simpatías de que gosaba tant esclarecent patrici, puig que la numerosa concurrencia que hi assistí fou tant escullida que en ella hi havia representacions de las associacions científicas, artísticas y literarias; y la plana major del catalanisme hi estava dignament representada per ser aquestas las ideas del finat. Hi havia donchs representacions nutridas de la Lliga de Catalunya, del Centre Català de Barcelona, del Foment Catalanista de Barcelona, del Centre Escolar Catalanista, de la l'Associació de Propaganda Catalanista de quina n'era soci, del Centre Catalanista Provensalench, de La Renaixensa, de Lo Somatent de*

18 LA REPÚBLICA IBÉRICA, «Declaración», 7 de maig de 1887, p. 1. En aquesta pàgina es pot llegir al complet la declaració fet pels directors dels diaris federals.

19 ROCA I FERRERAS, «Nostre dret de salvació».

20 ARXIU CONTEMPORANI DE BARCELONA. Registre de defuncions. Doc. 12001_A171_V663R.

L'abandonament del llegat de Roca i Farreras és un fet volgut, no una circumstància atzarosa

*Reus, de Lo Teatro Català, de L' Arch de Sant Martí y d' otras asociaciones y periódichs».*²¹

L'abandonament del seu llegat és un fet volgut, no una circumstància atzarosa. Afirmar això pot generar dubtes i fer pensar que fem una lectura esbiaixada en favor d'aquest personatge; res més lluny de la nostra voluntat. Pensem-hi. Amb l'entrada als anys 1890, una generació de catalanistes conservadors prenen el relleu dels antics hereus del federalisme, de tarannà progressista, que, com Roca i Ferreras, havien fet el pas cap a opcions independentistes en el marc nacional, mentre mantien les propostes avançades en el camp social i dels drets polítics. Cal preguntar-se: era la figura de Roca i Ferreras prou marginal per ser ignorada inconscientment?

En primer lloc, el moment de glòria de les teories de Roca i Ferreras seria el 1886, amb la carta que es llegeix al miting del Teatre Novetats, el 25 de juliol. Curiosament, uns

mesos més tard es creava el Centre Escolar Catalanista, on naixia el nucli fonamental del catalanisme conservador: Prat de la Riba, Cambó... El 1891, quan es fa la relació de persones que formarien part de la nounada Unió Catalanista, Roca i Farreras hi figura com a delegat del Pla de Barcelona, en la mateixa pàgina que recull la direcció.²² Seria dubtós que el secretari de la nounada associació, Enric Prat de la Riba, no conegués Roca i Ferreras.

Però és que l'any de la seva mort, el 1891, s'havia creat el Foment Catalanista. *La Veu de Catalunya*, en el seu número de 19 d'abril de 1891, recollia el naixement d'aquesta associació: «*S'ha constituït a Barcelona, ab domicili en lo carrer Montserrat, número 8, pis primer, una associació que, ab lo títol de Foment catalanista, se proposa acoblar los numerosos elementos partidaris de la reivindicació de las libertats catalanes, que, pertenexent a la massa popular, no podien formar*

part de las asociaciones catalanistes fins ara existents, ab tot y ser ells la part més vigorosa y esperançadora dels patriotes de Catalunya».²³

Aquest diari recollia un acte del Foment Catalanista, reunit per a «*Per rendir un homenatge y un tribut, al que en vida fou en Joseph Narcís Roca, un dels més decidits protectors y fundador del Foment se donà lectura de la memorable carta, que dirigí al poble català reunit en lo teatre de Novetats lo día 25 de Juliol de 1886, per protestar del modus vivendi, concertat per lo Govern de Madrid d'aquella época ab Inglaterra; fentse lo Foment sevas en aquell moment, las declaraciones que ella enclou*».²⁴

La seva animadversió envers els partits de signe marxista²⁵ i la seva

23 LA VEU DE CATALUNYA, 19 d'abril de 1891, p. 175.

24 LA VEU DE CATALUNYA, 29 de Novembre de 1891, p. 559.

25 Em remeto en concret a l'article «El socialisme», lliurament número 5 de la Ciència de la República, publicat a *La República Ibérica* el 7 de gener de 1870. Sense entrar en l'anàlisi total, només una citació «(És) *El socialismo de los sistemas, y estos limitanse demasiado a una sola clase, a un solo tipo de organización (el de los grandes talleres y explotaciones industriales), a un solo punto de vista (el de los obreros Industriales)*».

21 L'ARCH DE SANT MARTÍ, 1 de novembre de 1891, p. 3327. Es tracta de la secció «Novas», entenem que la redacció és de l'equip ja que no hi figura cap signatura.

22 ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA, «Unió Catalanista. Junta Permanent y Delegats». En aquest document hi figurava la direcció: Lluís Domènech i Montaner (President), Pau Font de Rubinat (Tresorer), Joaquim Vayreda i Pau Colomer i Oliver (Vocals i Enric Prat de la Riba i Sarrà (Secretari).

defensa de la nació popular colgaren el seu llegat: la defensa d'una Catalunya que només es podia entendre com a democràtica i igualitària. Prat de la Riba barraria el pas, durant molts anys, a aquesta reivindicació, curiosament parafrasejant Roca i Ferreras. A les seves antípodes, el patrici de Castellterçol afirmaria que la vida política catalana estaria informada per dos principis fonamentals: «D'una banda, el principi de la llibertat més ampla, que es manifesta en la constitució de les corts, en la doctrina del pacte fonamental entre el sobirà i el poble, en la representació d'interessos portada a l'extrem de concedir sovint vot electoral a les dones, en l'especial constitució del règim municipal; d'altra banda, una invencible repugnància a l'igualitarisme».²⁶ ■

■ Bibliografia

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA. «Unió Catalanista. Junta Permanent y Delegats». 1891, ref. ANC1-137-T-1799, p. 2.

GABRIEL, Pere. «Estat Català i República Federal Ibèrica: formulacions republicanes del segle XIX i principis del XX». A *Catalonia*, núm. 16, primer semestre de 2015, p. 40.

LA VEU DE CATALUNYA, 19 d'abril de 1891, p. 175.

LA VEU DE CATALUNYA, 29 de novembre de 1891, p. 559.

LA REPÚBLICA IBÉRICA. «Declaración», 7 de maig de 1870.

PRAT DE LA RIBA, Enric. *La nacionalitat catalana*, Col·lecció Popular Barcino, Vol. CX. Barcelona: Editorial Barcino, 1934, p. 87

ROCA I FERRERAS, Josep Narcís. «Catalunya i la federació». A *La Renaxensa*, 1 de maig de 1873, p. 82.

ROCA I FERRERAS, Josep Narcís. «La Inmortal Ciudad. Recuerdos de la historia y monumentos de Gerona. Aspecto general de la historia de Gerona». A *Revista de Girona*, desembre de 1885, p. 370.

ROCA I FERRERAS, Josep Narcís. «La tradició de Catalunya». A *La Renaxensa*, 10 de maig de 1873, p. 93.

ROCA I FERRERAS, Josep Narcís. «Nostra salvació». A *L'Arch de Sant Martí*, 9 de maig de 1886, p. 428-429.

STRUBELL I TRUETA, Toni. *Josep-Narcís Roca i Ferreras*. Barcelona: Fundació Josep Irla, 2008.

STRUBELL I TRUETA, Toni. *Josep Roca i Ferreras i l'origen del nacionalisme d'esquerres*. Arenys de Mar: Editorial Set-ciències, 2000.

26 PRAT DE LA RIBA, *La nacionalitat catalana*.